

UTÓSZÓ:

**AZ ÁLDOZAT
TANÚSÁGTÉTELE**

Több évi adatgyűjtés eredményeként állt össze ez a könyv. Egyetlen egy bácskai falu magyarságának a gyásztörténetét tartalmazza: megaláztatásukat, megritkításukat, kifosztásukat, elűldözésüket. Hová lett a templomuk? A plébánián vezetett dokumentumok? Mi lett a temetőjükkel? Kerek három hónapon át tartott 1944 végén, 1945 elején az a bosszúhadjárat, amelyről a hivatalos történetírás azt állítja, hogy a mindössze két és fél évvel korábban lezajlott hasonló, de a helybeli szerbek ellen lefolytatott, méreteiben sokkal kisebb véres akció bűnöseit vonták felelősségre.

Három bácskai magyar falut magyartalanítottak abban az időben a Tisza alsó folyásánál Tito felszabadító katonái a más nemzetiségű helyi lakosság sajnálatos közreműködésével: Csurogot, Zsablyát és Mozsort. A lincselésre felajzott tömeg október harmadik harmadában kezdte el a kivégzéseket, a a kivégzendők zömét december elseje tájáig likvidálták, de kisebb-nagyobb csoportokat és egyéneket szórványosan eltettek láb alól még januárban, februárban is. Akkor a maradékot kisöpörték a faluból. A lincselők nyilván nem voltak tudatában annak, mennyire pontosan fogalmaztak, amikor volt merszük kimondani, hogy azok után, ami ott, a falujukban történt, nem tudnának többé együtt élni a magyarokkal. Döntésüket a hatalom jóváhagyólag tudomásul vette. Az eseményt nem avatott történész és levéltári bűvár idézte fel ebben a könyvben, hanem az üldözöttek egyike, akiről csecsemő korában mondta ki az egyenlőséget, testvériséget, egységet hirdető ítélete: háborús bűnös. Ebben a könyvben ő azt írta le, amit sorstársaitól hallott, s úgy, ahogyan egy nem szakmabeli azt leírhatta: a magzatot kitaposták a várandós anya méhéből, a szomszéd szerb hezitált, merje-e vállalni a magyarmentést annak árán, hogy nemzettársai esetleg őt is likvidálják, a szovjetek mentőangyal szerepében tetszelegnek... A történész nyilván másként dolgozta volna fel a témát. Tudományosabban. Csakhogy ilyen feldolgozásra szerzőnk kerek ötven évig hiába várt. Neki két elvitathatatlan érdeme van.

Az első az, hogy merete vállalni az esetleges felsülést, hiszen olyan talajra kényszerítette magát, amely ingoványos, mint a csurogi téglagyár – az egykori tömegsírok – környéke mellett a Tisza árterülete. Szerzőnk nem süppedt bele a részletek kíméletlenségének taglalásába. A másik nagy érdeme pedig az áldozatok listájának összegyűjtése. Maga mondja el azt, hogy milyen nehézségek árán jutott hozzá. A kivégzők nem bocsátottak rendelkezésére

olyan dokumentumot a történetek leplezésének ötven esztendeje alatt, amely miatt megérdemelte volna, hogy háborús bűnössé nyilvánítsák és esetleg még ki is végezzék. A néhány feltételezett bűnösrel együtt végezték ki az ártatlanok tömegét, s mivel utólag már nincs mód szétválasztani őket, mindannyiukat ártatlanoknak tekintjük. Nem voltak semmivel sem bűnösebbek vagy ártatlanabbak, mint azok, akiket 1942 telén más rezsim kivégzői tettek el láb alól.

Két nagy különbség van a két esemény között: a negyvenkettes áldozatok névsorát állami segédlettel hozzáértő kutatók hada derítette fel – és most már ezt is láthatjuk: túlozta el egyoldalúan – a történetekért felelős magyar rezsim nem kis támogatásával. A mi történetünket a történetekért felelős jugoszláv rezsim nem segítette felderíteni. Eddig két ilyen könyv jelent meg nálunk, amely hasonló módon egy-egy falu eseményeit dolgozza fel. Az egyik a Bajmokon, a másik a Magyarkanizsán és környékén történeteket. Az előbbit Mojzes Antal, az utóbbit Forró Lajos végezte el.

A másik nagy különbség a két esemény között az, hogy Csurogról a magyar hatóság nem takarította ki az összes szerb lakost, mint ahogyan a szerb hatalom tette a magyarokkal.

Bízunk benne, hogy következik majd a szabadkai, újvidéki, becsei, temerini, padéi, kikindai... események részletes feldolgozása... És a többié. Több, mint száz bácskai, bánáti, drávaszögi, szerémségi helység magyarságának „felszabadulási” tragédiája. Amihez sok Teleki Júliára, Mojzes Antalra, Forró Lajosra van szükség.

Újvidéken, 1996. szeptember 24-én.

Matuska Márton

